

SELECTIEBESLUIT ARCHEOLOGIE N206 EUROPAWEG, RIJNLANDROUTE

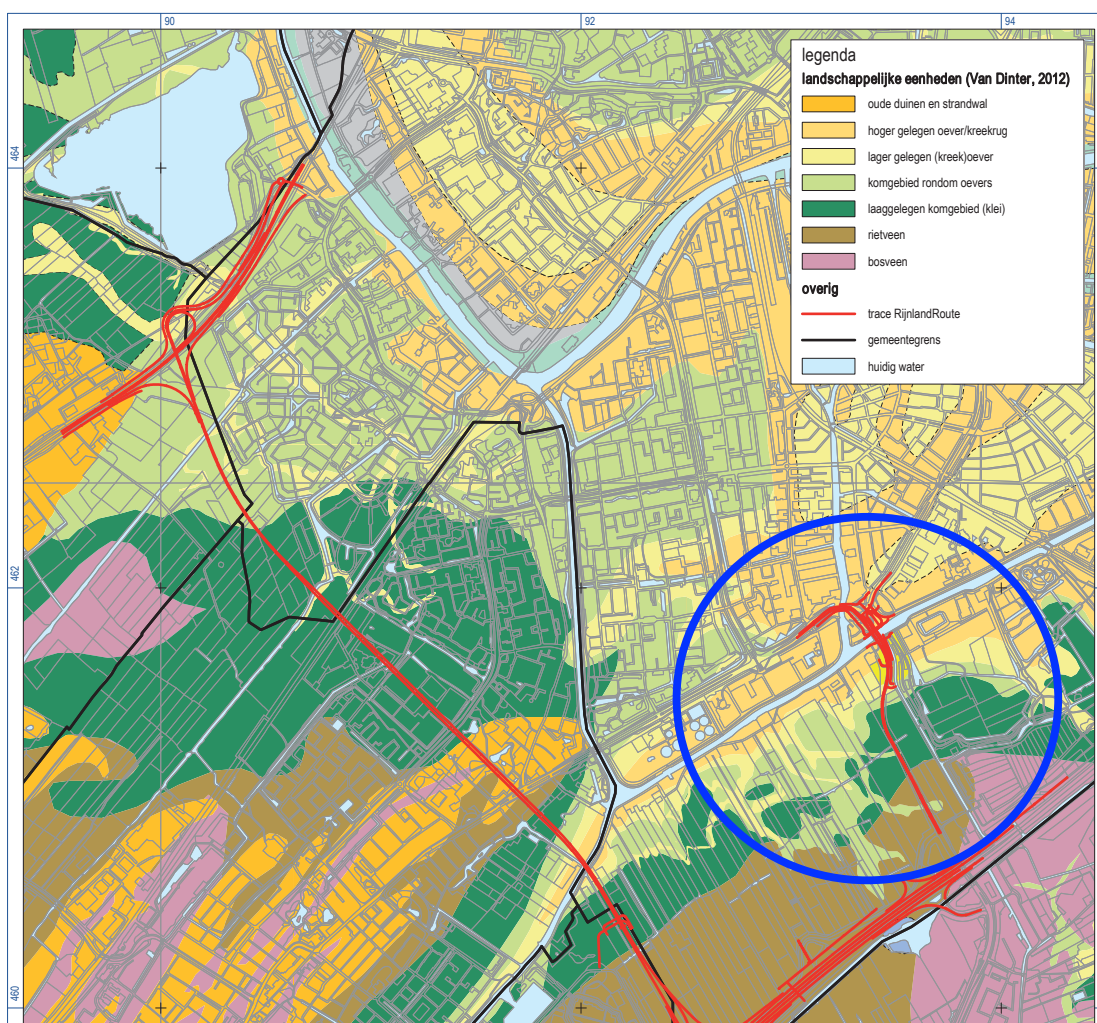

Inhoudsopgave

1.	INLEIDING	3
2.	ONDERZOEKSHISTORIE	5
3.	RISICO BIJ REALISATIE: PROTOCOL TOEVALSVONDSTEN.....	8
4.	SELECTIEBESLUIT	9
5.	BRONNEN	9

1. INLEIDING

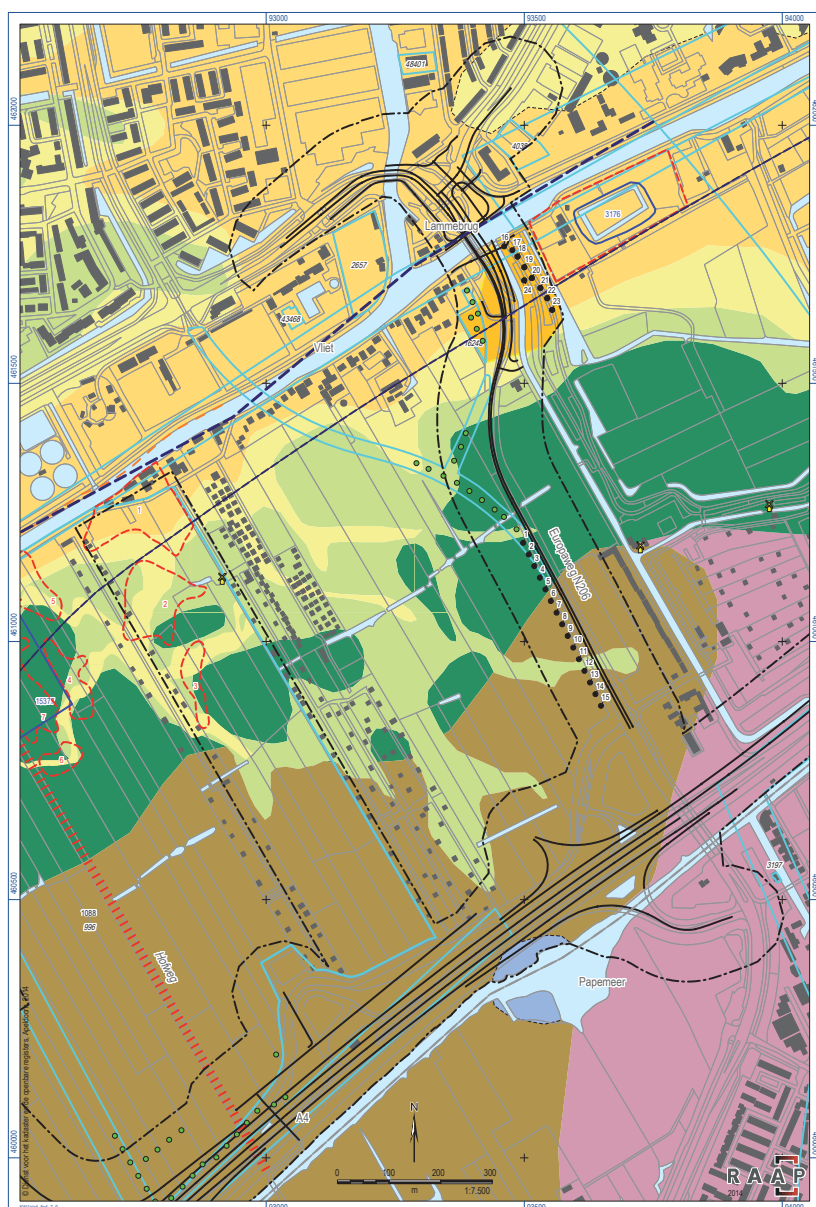
In het kader van de planvorming en realisatie van de RijnlandRoute is en wordt voorafgaande aan de civiele werkzaamheden archeologisch onderzoek uitgevoerd. De eerste onderzoekstappen betroffen een bureauonderzoek in combinatie met een verkennend booronderzoek. Dit onderzoek is uitgevoerd door RAAP¹. Op basis van dat onderzoek en overleg met de klankbordgroep archeologie RijnlandRoute heeft Boudewijn Voormolen in 2015 en 2016 voor elk van de drie RijnlandRoute deelprojecten/ contracten (Hoofdcontract N434, Europaweg en Tjalmastrook N206) een Plan van Aanpak opgesteld.

Figuur 1. RijnlandRoute Deelproject N206 Europaweg (blauwe cirkel) geprojecteerd op de geologische kaart. Wink, 2015.

¹ Wink, 2015

In deelproject N206 Europaweg is met het proefsleuvenonderzoek naar Schans Lamme een einde gekomen aan de inventariserende fase van het proces van Archeologische MonumentenZorg (AMZ). Onderhavig document dient als overzicht van het uitgevoerde onderzoek en selectiebesluit. In een selectiebesluit legt een bevoegd gezag vast waar sprake is van behoudenswaardige vindplaatsen en welke terreinen archeologisch kunnen worden vrijgegeven. Aangezien de RijnlandRoute planologisch gezien een Provinciaal Inpassingsplan betreft, is Provincie Zuid – Holland bevoegd gezag. Aangezien het hier het grondgebied betreft van de Gemeente Leiden worden relevante zaken, waaronder inhoudelijke, zo veel als mogelijk onderling afgestemd.

Figuur 2. Boorpuntenkaart verkennend onderzoek. Voor de legenda, zie figuur 1. Wink, 2015.

2. ONDERZOEKSHISTORIE

Er is sinds 2016, in vergelijking met de twee andere deelgebieden van de RijnlandRoute, betrekkelijk weinig onderzoek uitgevoerd. In het bureauonderzoek is zoals gebruikelijk een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld dat vervolgens middels een verkennend onderzoek is getoetst. In zijn Plan van Aanpak uit 2016 onderschreef Boudewijn Voormolen de (middel)hoge archeologische verwachting voor het gebied rond de Lamme Brug (toenmalige RijnlandRoute Tracémodule 15) en het Lammenschansplein (Tracémodule 16). De overige tracédelen zijn op basis van een lage archeologische verwachting in relatie tot de bodemingrepen met het Plan van Aanpak impliciet gedeselecteerd voor verder archeologisch onderzoek.

In 2018 is het RijnlandRoute project aangehaakt bij een initiatief van Sjaak van de Geijn en Ruurd Kok van RAAP om de historische Schans Lamme op te sporen. Uit het selectieadvies en behoudsmaatregelenplan²: Omdat het vermoeden bestond dat zich in het tracégebied van de RijnlandRoute bij de Lammebrug en de Europaweg resten van de roemruchte schans Lammen zouden kunnen bevinden, is er door RAAP een archeologisch-historisch bureauonderzoek uitgevoerd³. Op grond van kaartbestudering, bekende archeologische vondsten, historische informatie en waarnemingen tijdens de bouw van de huidige Lammebrug en haar voorganger, konden drie zones aangewezen worden waar de schans kon hebben gelegen: ten noorden van de Lammebrug, ten zuiden van de brug aan de westzijde van de Europaweg en als derde ten zuiden van de brug, maar dan aan de oostzijde van de Europaweg.

Om deze specifieke archeologische verwachting te toetsen, is vervolgens een verkennend en deels karterend booronderzoek uitgevoerd⁴. Daarbij is voor de drie deelgebieden middels booraaian vastgesteld wat de oorspronkelijke bodemopbouw was, of er aanwijzingen zijn voor aan- of afwezigheid van de schans en of er, gezien latere bouw- en bodemingrepen, nog resten aanwezig kunnen zijn. Als resultaat kwam naar voren dat het gebied ten zuiden van de Lammebrug, aan de oostzijde van de Europaweg de meest waarschijnlijke locatie was: hier werd de vulling van een gracht aangeboord alsmede een “vuile” cultuurlaag die mogelijk samenhangt met (het binnenterrein van) de schans.

Bij het vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuf, kon vervolgens de aanwezigheid van een gracht bevestigd worden⁵: *‘In de proefsleuf werd een noord-zuid georiënteerd spoor aangetroffen, waarvan gesteld kan worden dat de onderste vulling in de 16^e eeuw is ontstaan, hier toen bouwpuin in is gestort, waarna later (in de 17^e of 18^e eeuw) dit spoor verder opgevuld is gemaakt. Het spoor heeft een sterk humeuze vulling met archeologisch puin, maar bijvoorbeeld ook schelp en visresten. Het kan een brede sloot zijn geweest, maar de oriëntatie ervan past niet in de verkavelingsrichting. Op zich kan er een sloot om de boerderij Lammen hebben gelegen, maar ook de dimensie van het spoor (minstens 15 m lang en 2 m diep) pleit hier niet voor. Op basis van alle aanwijzingen tezamen kan gesteld worden dat dit spoor waarschijnlijk een*

---

² Bente & Isarin, 2021

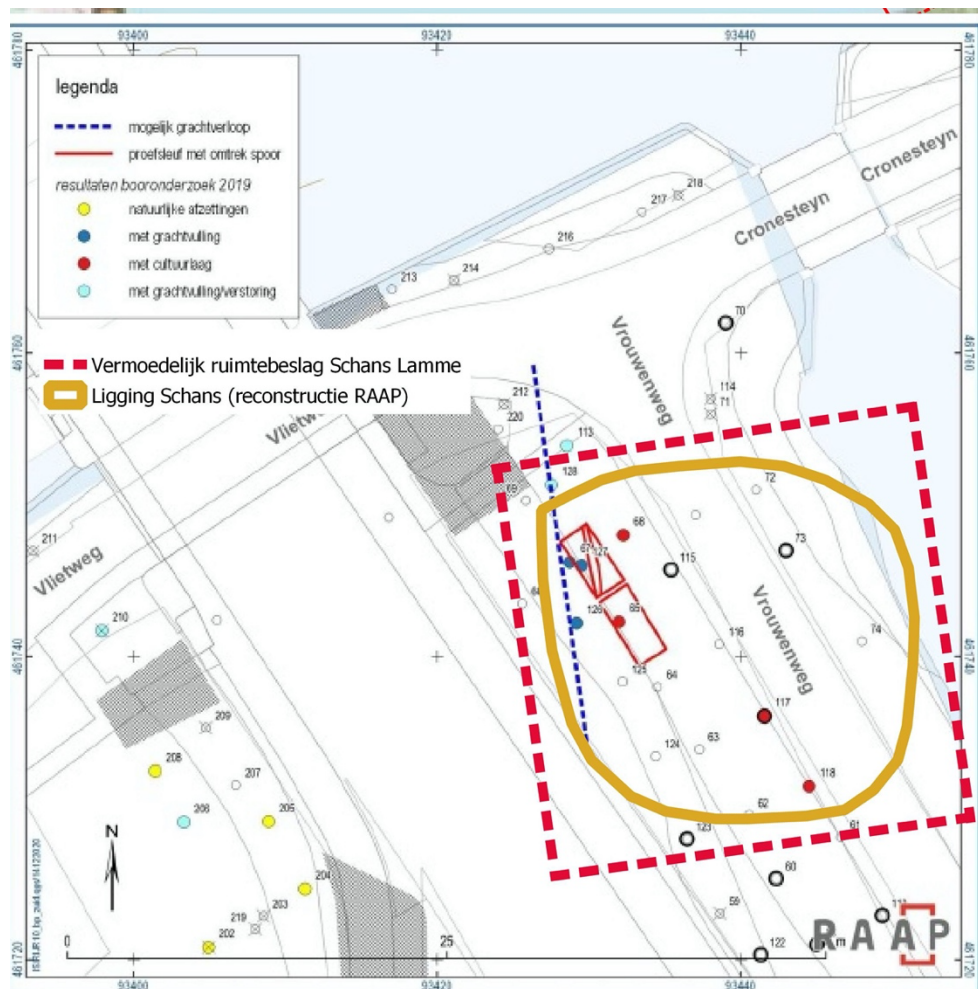
³ Kok, 2018

⁴ Coppens & Jansen, 2019

⁵ Schute, 2021

grachtrestant van Schans Lammen betreft. Er zijn diverse vondsten in gedaan. Het is de analyse van deze vondsten op basis waarvan geconcludeerd wordt dat vulling 3 in de 16e eeuw is ontstaan’.

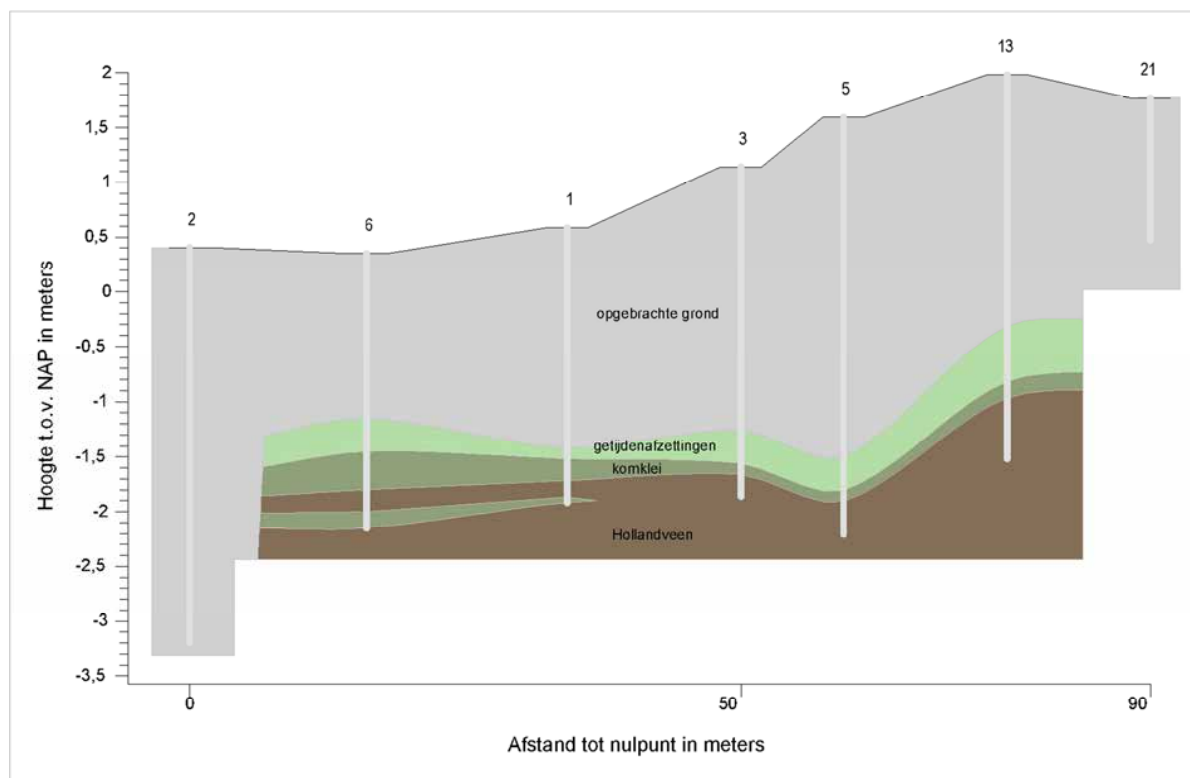
Op archeologisch-inhoudelijke gronden concludeert RAAP dat de aangetroffen resten behoudenswaardig zijn⁶. Door Bente & Isarin is op basis van de beschikbare onderzoeksgegevens een reconstructie gemaakt van de meest waarschijnlijke ligging van (resten van) Schans Lamme. In dat adviesdocument is voorgesteld hoe de resten van Schans Lamme het best behouden kunnen worden. De voorkeur gaat daarbij uit naar *in situ* behoud. Op basis van analyse van de vigerende plannen stellen Bente & Isarin, p.9: ‘Bij ongewijzigd ontwerp zal er dus archeologisch onderzoek nodig zijn (proefsleuven en mogelijk ook opgraven), om de verwachte schansresten *ex situ* te behouden.’ Met onderhavig selectiebesluit wordt deze contour formeel vastgelegd.

Figuur 3. Op basis van RAAP onderzoek gereconstrueerde ligging Schans Lamme. Bente & Isarin, 2021.

⁶ Schute, 2021

Tijdens het booronderzoek naar Schans Lamme is ook het Lammenschansplein onderzocht⁷. Coppens & Jansen adviseren voor het Lammenschansplein als onderdeel van ‘het overige deel’ een ‘archeologische vrijgave’ onder voorbehoud. P. 32: *‘In het overige deel van het plangebied wordt in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Een uitzondering vormen eventuele grotere, diepere bodemingrepen in deelgebied Noord. Indien ontgravingen dieper dan 1,5 m met een oppervlak groter dan 1000 m² gaan plaatsvinden, strekt het tot aanbeveling deze onder archeologische begeleiding uit te laten voeren (Protocol Opgraving variant archeologische begeleiding). Het doel van een dergelijke begeleiding is vaststellen of er sprake is van resten van de Leidsche schans.’ (...)* ‘Hiertoe dienen de ontgravingen in den droge plaats te vinden.’

Figuur 4. Lithogenetische dwarsdoorsnede Lammenschansplein op grond van boringen. Coppens & Jansen, 2019.

Naar mening van steller dezès is gezien het ontbreken van een betrouwbare reconstructie van de ligging van deze Leidsche schans de kans uiterst klein dat bij grondroering dieper dan 1,5 m – actueel maaiveld eventuele resten hiervan worden geraakt. Kok schrijft hierover op p. 19: *‘In een recente publicatie over de verdedigingswerken rond Leiden wordt over de ligging van deze Leidse schans gezegd: ‘waarschijnlijk aan de Leidse kant van de Vliet’.* Dat laatste is een ruim begrip, waarbij de vraag zich aandient of beide schansen op minder dan 100 m van elkaar

⁷ Coppens & Jansen, 2019

gelegen konden zijn. Op p. 59 schrijft Kok: *‘Deze Leidse schans zou aan de noordzijde van de voormalige Roomburgerwetering moeten hebben gelegen, wellicht in de hoek met de oude loop van de Vliet.’* Als laatste vermeld Kok op p. 61: *‘Dan is er nog de schans die is aangelegd ‘door die van Leiden’.* Helaas ontbreken nadere gegevens om een gebied aan te wijzen waar grondboringen gezet zouden kunnen worden. Bovendien is de ondergrond hier danig verstoord door de fietstunnels onder het Lammenschansplein. *Zorgvuldig meekijken met toekomstige graafwerkzaamheden op deze plek lijkt vooralsnog de enige zinvolle optie.’* Het is dus gissen of en waar de Leidse schans gelegen heeft. Daarnaast laat het booronderzoek zien dat het pakket verstoorde en opgehoogde grond eerder 2 m dik is, dan 1,5 m (figuur 4).

Gezien (1) het (in tegenstelling tot Schans Lamme) ontbreken van enige betrouwbare cartografische aanwijzing voor de aanwezigheid van de Leidse schans ter hoogte van het Lammenschansplein, (2) de waargenomen verstoring tot gemiddeld 2,00 m – maaiveld en (3) het ontbreken van dergelijk diepe bodemingrepen bij de plannen van de RijnlandRoute wordt het Lammenschansplein archeologisch vrijgegeven.

3. RISICO BIJ REALISATIE: PROTOCOL TOEVALSVONDSTEN

Bij de realisatie van de N206 Europaweg is dus geen verder archeologisch onderzoek noodzakelijk, behoudens op vindplaats Schans Lamme. Immers, op basis van de huidige plannen in het kader van de RijnlandRoute is volledig *in situ* behoud hier niet mogelijk.

Aangezien het ondanks de zorgvuldig uitgevoerde onderzoeken nooit geheel is uit te sluiten dat er behoudenswaardige archeologie tijdens het onderzoek is gemist, is tijdens de realisatie ook in dit deelgebied van de RijnlandRoute het Protocol Toevalsvondsten RijnlandRoute van kracht.

Het is daarbij van groot belang dat de civiele aannemer goed en tijdig op de hoogte is van (1) de in dit deelgebied aanwezige vindplaats Schans Lamme met zijn beperkingen voor realisatie en (2) het bestaan van het Protocol Toevalsvondsten en de hierin opgenomen bepalingen.

4. SELECTIEBESLUIT

Provincie Zuid - Holland in haar rol als bevoegd gezag archeologie geeft het tracé N206 Europaweg archeologisch vrij, met uitzondering van vindplaats Schans Lamme. Er worden buiten Schans Lamme geen archeologische waarden meer verwacht. Vindplaats Schans Lamme dient – in lijn met internationale wet- en regelgeving – bij voorkeur *in situ* behouden te worden. Als (delen van) deze vindplaats door bodemingrepen worden bedreigd, worden de bedreigde waarden *ex situ* behouden. Hierbij gaat de voorkeur uit naar een preventieve opgraving. Als dit, vanwege beperkte of geen fysieke ruimte niet mogelijk is, dient een Opgraving variant Archeologische Begeleiding te worden uitgevoerd. Hiervoor is een door het bevoegde gezag goedgekeurd Programma van Eisen noodzakelijk.

Voor het vrijgegeven gebied geldt te allen tijde het Protocol Toevalsvondsten van de RijnlandRoute.

5. BRONNEN

Bente, D. & R. Isarin, 2021. Adviesdocument behoudsmaatregelen Schans Lamme in het tracé van de RijnlandRoute te Leiden. Crevasse Advies Notitie 634, Kockengen.

Coppens, C.F.H., & B. Jansen, 2019. Plangebied Schans Lammen, gemeente Leiden; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennend en deels karterend booronderzoek). RAAP Rapport 3527, Weesp.

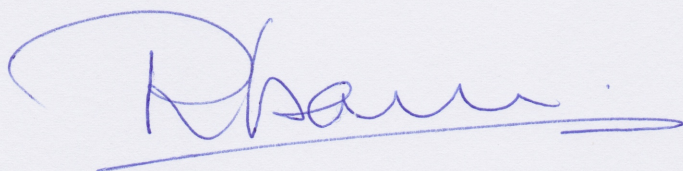
Kok, R.S., 2018. Op zoek naar de Schans Lammen; een cultuurhistorisch onderzoek. RAAP Rapport 3387, Weesp.

Schute, I.A., 2021. Schans Lammen, gemeente Leiden; een archeologisch proefsleufonderzoek. RAAP Rapport 4912, Weesp.

Voormolen, B., 2016. Plan van Aanpak vervolg Archeologische Monumentenzorg RijnlandRoute Provincie Zuid-Holland. Europaweg. Voormolen Beleidsarcheologie.

Wink, K., 2015. RijnlandRoute deelgebied Europaweg - knooppunt Ommedijk, gemeenten Leiden, Wassenaar, Voorschoten, Leidschendam-Voorburg en Zoeterwoude; actualisatie van het bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in het kader van het PIP en Tracé Besluit (versie 1.0). RAAP Rapport 2884. Weesp.

Opsteller: Dhr. Dr. R.F.B. Isarin

20/1/2022

Opdrachtgever Provincie Zuid - Holland RijnlandRoute, mevr. Drs. M. van Aacken

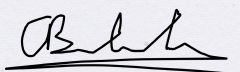
20-01-2022

Provinciaal bevoegd gezag, mevr. Drs. A.C.M. Gerrits

01-01-2022

Gemeentelijk archeologe Leiden, mevr. Dr. C. Brandenburgh

03-02-2022